

Plody manipulativní argumentace

Jiří Fuchs: Iluze etických relativistů

Systematický kurz etiky

Praha, Academia Bohemica 2020. 390 s.

Jelikož pulty knihkupectví a (především) internet se hemží leccíms, co se považuje za filosofii, pod jméno lásky k moudrosti se schovává široké spektrum všemožných textů – od subjektivních názorů daných autorů po konspirační teorie. Recenzovat knihu Jiřího Fuchse, jako by šlo o filosofii, je tudíž v tomto ohledu troufalost. Vědeckými kruhy jsou jeho díla namnoze ignorována, nejedná se totiž o filosofa, ale spíše o ideologa, navíc se jeho knihy za vědu spíše převlékají, než by jí skutečně byly. Jejich známým nešvarem je tak neexistence seznamu použité literatury a rádo by citace ve stylu „světově uznávaní geniální vědci trvali na genetických rozdílech ras“ (s. 16)¹ – jména řečených géniů se však nedozvíme; či „Ježíš mluví o sexuálních hříších jednoznačně a jasně“ (s. 20) – kde by zase stálo za to sdělit, v jakém tajném zlomku se tato jasná tvrzení dochovala. I četná křížová tažení proti Tomáši Halíčkovi se ve „fuchsismu“ stala čtenářsky únavným evergreenem a fakt, že tvoří téměř čtvrtinu knihy (s. 316–390) tvářící se jako systematický kurz etiky, nebudí pocit seriózní vědecké práce (buďme velkorysí a pomeňme, že jde navíc o kopii předchozího Fuchsova pamfletu).

Recenzní ticho, které o Fuchsových pracích ve filosofických kruzích panuje, má tedy sice dobrý důvod, ale čtenář chystající se číst některou z jeho knih je kvůli němu stoprocentně odkázán sám na sebe. To není na překážku – Fuchsovy práce mu velmi rychle ukáží, o co se jedná –, avšak toto recenzní ticho může také nahrávat iluzi oněmění filosofických kruhů nad novostí a nekritizovatelnou dokonalostí autorových textů, která je nebezpečná. Aktuálně vydaná Fuchsova práce je navíc do lekcí uspořádaná kniha, která chce vypadat jako výukový kurz, a především lidem etiky neznalým tak může i připadat. Ze všech těchto důvodů proto stojí za to, se na ni blíže podívat.

Hned na začátek je dlužno podotknout, že k systematickému výkladu má kniha daleko. Sestává ze tří sporů: s relativisty, egoisty a nihilisty, jde tudíž mnohem spíše o účtování s filosofy nejedoucími na vlně ortodoxní scholastiky. Na té ovšem nejede s autorem téměř nikdo, účtování s „impotencí“, „neblahé“, „navoněné“, „levicové“, „obludné“, „absurdní“, „zvrácené“ (přívlastky jsou četné a mají plnit odstrašující funkci) novověké filosofie je tudíž obsáhlé. Žel Bohu už ne fundované: řadu „vyvracených“ filosofů Fuchs nikdy nečetl. Davida Huma proto vyvrací na základě výkladu sekundární literatury (s. 121–125), práce Ayera a Stevensona evident-

1 Všechny stránkové odkazy v závorkách v textu se vztahují k recenzované publikaci.

ně neviděl nikdy. Nietzscheho kvůli předsudkům nepochopil, nevyvrací proto ani tak jeho, jako filosofickou interpretaci Pavla Kouby (s. 242–261). Od Petera Singera zřejmě prolístoval *Osvobození zvířat* (s. 153–154), z *Praktické etiky* však nezná nic. Rousseau se mu ke kontraktualismu jednoduše nehodí, o etice Dereka Parfita se zřejmě nedočel v letité (ale často zmiňované) Anzenbacherově úvodové učebnici. Pomineme-li navíc tirády vycházející namnoze ze „samolibé, nesnášenlivé a trapné suverénnosti“ (s. 158), sama vykládaná „filosofie“ je útlá, musí se spokojit s méně než čtvrtinou knihy.

Její základem je v recenzované publikaci rozpor mravního nihilisty, jemuž se tvrdí, že neexistují mravní normy, stává mravní normou (s. 77): argument, který je v četných alternacích základem „fuchsismu“ a na něm závislé pouťové apologetiky. Není to sice argument originální a musíme ponechat stranou, že postihuje i Fuchse samého: tvrzení, že nemá filosofické vzdělání (s. 391), se mu totiž stává deklarací toho správného „filosofického vzdělání“ a dostává jej do rozporu. Objevuje se však v knize vždy právě tam, kde autorovi schází věcný argument, a protivníka má usvědčit z nevzdělanosti a noetické nezralosti (s. 109) – s cílem takovým usvědčením potvrdit vlastní pravdu. Fuchsovo vyvracení oponenta sporem je tudíž složitými konstrukcemi zakrývanou argumentační manipulací. Usvědčím-li z rozporu tvrzení, že je v páрку sója, dokazují tím, že je v něm maso, jen tehdy, zamlčím-li (účelovou definicí páрку) možnost, že je v něm mouka, rostlinné bílkoviny, nakonec i vlna a křoví co ještě.

Dokázat ovšem mohou cokoli, použijí-li autoritativní nepodložené tvrzení, které letmo zmíním a nadále beru za průkazně samozřejmé (např.: mravní zákon je složkou přirozenosti (s. 108); vůle je nutně zaměřena k dobru, které odpovídá člověku jakožto člověku (s. 100); osoba není primárně součástí přírody, ale je jsoucnem řádově podstatně vyššího bytí (s. 222); člověk je přirozeně určen, aby jako svobodně dobrý žil i po smrti (s. 286)). To je však dáno Fuchsovou filosofickou atrofií: naučil se vyvracet protivníka sporem a zpoza hranic této dovednosti umanuté vyhlíží protivníky k vyvracení, aby vůči nim proklamoval nepodložené axiomy. Celý systematický kurz se tak degraduje do násilných sofismů, navíc sofismů v podstatě zbytečných. Stejně jako apologetika absurdně dokazuje existenci Boha již věřícím a ateistů se stěží dotkne, Fuchsova ideologie vyvrací stanoviska namnoze nepřetčených oponentů před již přesvědčeným publikem.

Jak to dělá? Nejprve předestře „absolutní mravní zákon“ (s. 95–104), k jehož odvození prý nepotřebuje žádnou premisu z filosofie o Bohu. Avšak než na jeho odvozování vůbec dojde, jsme již poučení o „daném řádu samotného lidství“ (s. 89), o své odpovědnosti za stav svého vědění (s. 90), o přirozeném určení mohutností (s. 98) i o tom, že cíl života je čitelný (s. 99). Kdo vše dal, určil, učinil čitelným a komu jsme odpovědní, je jasné, kdyby snad ne, jsme na to vzápětí upozorněni: „mravní zákon je (spolu s lidskou přirozeností) v posledku dán Bohem“ (s. 103). Je tedy sice odvozován z údajného esenciálního zaměření rozumu a vůle v rámci lidské přiroze-

nosti k inteligibilnímu dobru, které má být nutné (s. 100) – je to totiž Bůh –, celá taková eskamotáž je však docela zbytečná. Stejně salto autor provádí při vyvozování závaznosti mravního zákona (s. 179–183). Má být spojen se Stvořitelem (s. 180), ale podle Fuchse platí i bez něj: je totiž závazný proto, že je zákonem, je zákonem, protože lidský život je přirozeně určený k pozitivnímu rozvoji osobnosti, jinak by to totiž žádný lidský život nebyl (s. 180) – rozuměj: nebylo by samotné lidství, „které je víc než jakákoliv lidská autorita“ (s. 179), nebyl by tedy Bůh.

S Bohem se proto počítá automaticky. Axiomatická tvrzení jako „život je zdokonalením svého subjektu“ (s. 191) by navíc byla absurdní a samoúčelná, kdyby Fuchs nepočítal s posmrtným životem či přímo nesmrtností – zdokonalovat se ke smrti by totiž bylo vysloveně směšné. Jelikož však kniha chce budít dojem „racionálního“ zakotvení filosofie a vzpírá se tomu, že by šlo o náboženské dogma (s. 146), musí zůstávat v propagandistické argumentaci kruhem: nesmrtnost musí existovat, neboť jinak by se život neměl proč zdokonalovat, a život se zdokonaluje pro nesmrtnost. Alespoň se tedy přijde s úsměvným tvrzením, že interpretace smrti jako osobního zániku není založena na žádné racionální evidenci (s. 295). Existence Boha je Fuchsovi samozřejmá dokonce natolik, že nějakou jeho formu neváhá podsouvat ani hédonikům (ti se prý obrací k Matce Přírodě (s. 195) – psáno s velkými písmeny).

Tím se ale od filosofie dostáváme k Fuchsově ideologii, která zabírá převážnou část knihy (celý popis vzniku ideologie viz s. 298). Zajímavé je, že postup geneze svých názorů označuje za ideologii i on sám, pochopitelně ji však přisuzuje marxismu (s. 298). Postup je nicméně zcela totožný: Ideologie je podnícena exaltovaným rozhořčením nad společenskou špatností (nominalismem), následuje jeho fixace a boj s tímto absolutním zlem (někdy dokonce s velkým Z (s. 300)), za něž si ideolog nárokuje mravní ocenění. Oponenti takové ideologie jsou následně odmítáni jako nositelé omylu (celá novověká filosofie) a očerněni jako padouši a extremisté (neomarxisté, genderisté, islamisté), k nimž se člověk vztahuje jen jako k morálně zavrženíhodným jedincům. Ve vztahu k nim se pak ideolog omezuje pouze na okřikování pomocí prefabrikovaných nálepek (např. v knize vůbec nevysvětlený termín neomarxismus).

Dokladů použití této metody samotným autorem je v knize nespočet: přívrženci Nietzscheho jsou prý zakomplexovaní nešťastníci, kteří jsou ovládnutí spontánním egocentriem (s. 253), sám Nietzsche je „teoreticky podprůměrný, bezvýznamný“ (s. 266), kupodivu si však zaslouží téměř třicet stran textu. Erazim Kohák je onálepkován jako protestant (s. 277; s. 291), aby bylo jasné, s jakým zlem se potýkáme v případě jeho obhajoby utilitarismu. Práva ženy jsou zesměšněna jako práva na „močení ve stoje“ (s. 151), menšinám jakéhokoliv druhu pak dokonce vůbec nenáleží „lidská důstojnost, ani lidská práva“ (s. 286): V kolotání takové nenávisti ovšem jako absurdní rozpor působí úvahy o elementární úctě ke každému člověku (s. 231) či skutečnost, že na jiném místě (s. 300) se za menšinový ostrůvek ozna-

čuje samo křesťanství, kterému tedy konsekventně nepatří žádná lidská důstojnost a práva. Vzniklá ideologie se nicméně snaží čtenáře indoktrinovat základní představou: člověk je na světě proto, aby se svobodně stal dobrým člověkem, aby mravně dospěl pro život po smrti (např. s. 286). K tomuto cíli má mířit i celá podivně štipovaná Fuchsova etika.

Závěrečné pasáže věnované Evropské unii a migrační krizi, stejně jako zmíněný mnohostránkový výpad proti Tomáši Halíkovi sice v systematickém kurzu etiky nemají co dělat, ke konci knihy však už čtenář jenom stěžít může věřit, že o systematický kurz vůbec šlo. Únavných jeremiád nad stavem světa má v té době již dost a chápe, že kniha je vlastně manifestem jedné z menšinových samouckých filosofí, kterých roztráštěná moderna nabízí stovky. Chápe též, že ani ve způsobu argumentace Fuchs nepřekračuje pouťovou apologetiku: vyvrácení protivníka v ní totiž degraduje k vykrákání nezpůsobného repetenta za uši – s cílem vyprázdnit si prostor a předejít námitkám.

Fuchsova recentní kniha má však jedno velké plus, které jí upřít nelze. Poslouží jako vynikající ukázka umění oslepit čtenáře filigránskou stavbou systému levitujícího na nepodepřených předpokladech (základní tvrzení se vždy jen proklamují, a teprve konstrukce na nich postavené se precizně dokazují). Vytřídí tudíž citlivost studentů filosofie na nepodložená tvrzení, a možná tak i pomůže vychovat generaci brilantních filosofů. Jako zdroj zadání domácích úkolů, v nichž má student najít daný počet chyb, si ji dovedu představit bez problému.

Jan Koumar

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, Praha

jan.koumar@gmail.com